

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ПРОЦЕС

УДК 347.625.1

А. О. Дутко

Навчально-науковий інститут права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,
кандидат юридичних наук, доцент
доцент кафедри цивільного права та процесу

СУЧАСНИЙ СТАН ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОСОБИСТИХ НЕМАЙНОВИХ ПРАВ ТА ОБОВ'ЯЗКІВ ПОДРУЖЖЯ

© Дутко А. О., 2019

У статті вказано на закономірне розширення сфери правового впливу на особисті немайнові відносини подружжя. Проаналізовано окремі особисті немайнові права подружжя: право на материнство, право на повагу до своєї індивідуальності, право на свободу та особисту недоторканність, репродуктивні права подружжя. Автор зазначає, що жодним нормативним актом неможливо створити вичерпний перелік особистих немайнових прав подружжя, проте певні особисті немайнові блага повинні бути врегульовані законодавчо, а тому пропонує зміни в окремі нормативні акти з метою захисту особистих немайнових прав подружжя.

Ключові слова: особисті немайнові права подружжя; особисті немайнові обов'язки подружжя; право на материнство; право на повагу до своєї індивідуальності; право на свободу та особисту недоторканність; репродуктивні права подружжя.

А. О. Дутко

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ЛИЧНЫХ НЕИМУЩЕСТВЕННЫХ ПРАВ И ОБЯЗАННОСТЕЙ СУПРУГОВ

В статье указывается на закономерное расширение сферы правового воздействия на личные неимущественные отношения супругов. Анализируются отдельные личные неимущественные права супругов: право на материнство, право на уважение своей индивидуальности, право на свободу и личную неприкосновенность, репродуктивные права супругов. Автор отмечает, что одним нормативным актом невозможно создать исчерпывающий перечень личных неимущественных прав супругов, однако, определенные личные неимущественные блага должны быть урегулированы законодательно, а потому предлагает изменения в отдельные нормативные акты с целью защиты личных неимущественных прав супругов.

Ключевые слова: личные неимущественные права супругов; личные неимущественные обязанности супругов; право на материнство; право на уважение своей индивидуальности; право на свободу и личную неприкосновенность; репродуктивные права супругов.

THE MODERN STATUS OF LEGAL REGULATION OF PERSONAL NON-PROPERTY RIGHTS AND RESPONSIBILITIES OF THE SPOUSES

The article points to the natural extension of the sphere of legal influence on the personal non-property relations of the spouses. Some individual non-property rights of spouses are analyzed: the right to motherhood, the right to respect for their individuality, the right to liberty and personal integrity, and the reproductive rights of the spouses. The author notes that it is impossible to create an exhaustive list of personal non-property rights of spouses by any normative act, however, certain personal moral benefits should be regulated by law, and therefore it proposes amendments to separate normative acts in order to protect the rights of the spouses.

Key words: personal non-property rights of spouses; personal non-property responsibilities of spouses; right to motherhood; right to respect for their individuality; right to liberty and personal integrity; reproductive rights of spouses.

Постановка проблеми. У ч. 3 ст. 7 СК України зазначено, що сімейні відносини регулюються лише в тій частині, у якій це є допустимим і можливим з точки зору інтересів їх учасників та інтересів суспільства [1]. Регулювання особистих немайнових відносин здійснюється з метою: зміцнення сім'ї як соціального інституту і як союзу конкретних осіб; утвердження почуття обов'язку перед членами сім'ї; побудови сімейних відносин на паритетних засадах, на почуттях взаємної любові та поваги, взаємодопомоги і підтримки, зазначено у ст. 1 СК України [1].

У загальній системі сімейних правовідносин особисті немайнові відносини відіграють визначальну роль, є самостійним предметом регулювання, на відміну від цивільного права, що підтверджує висновок про галузеву самостійність сімейного права. З розвитком суспільних відносин змінюється зміст окремих особистих немайнових прав подружжя, а це вимагає уваги до їх комплексного законодавчого врегулювання.

Аналіз дослідження проблеми. Питання особистих немайнових прав та обов'язків подружжя не залишаються поза увагою науковців, їх досліджували І. В. Апопій, Л. М. Баранова, В. І. Борисова, М. М. Дякович, О. М. Калітенко, Р. О. Стефанчук, З. В. Ромовська, Є. О. Харитонов, Ю. С. Червоний та ін.

З розвитком суспільних відносин змінюється і зміст особистих немайнових прав та обов'язків подружжя, що вимагає додаткової характеристики і є **метою** нашого дослідження.

Виклад основного матеріалу. *Особисті немайнові права та обов'язки подружжя* - це врегульовані нормами сімейного права відносини з приводу особистих немайнових благ та інтересів осіб, шлюб, між якими укладено у встановленому законом порядку, характерними рисами яких є невідчужуваність, безстроковість, безоплатність, особистісність та немайновість.

Юридична конструкція особистих немайнових правовідносин подружжя складається з таких елементів: 1) суб'єкти – подружжя, незалежно від віку, дієздатності та інших обставин; 2) об'єкти – нематеріальні блага; 3) зміст – особисті немайнові права та обов'язки подружжя, які закріплені насамперед у СК України, а також в Конституції України, ЦК України та інших нормативних актах [2].

Слід наголосити на існуванні певних меж здійснення особистих немайнових прав: здійснення прав повинно відповідати інтересам сім'ї, при здійсненні прав потрібно утримуватись від дій, які порушували б права іншого з подружжя, при здійсненні прав необхідно дотримуватись моральних засад суспільства та наявність часових меж здійснення прав – вони існують з моменту укладення шлюбу і до його припинення.

Слід зазначити, що на особисті немайнові права не впливає факт спільного або роздільного проживання подружжя, а також факт встановлення між подружжям режиму окремого проживання. Вони не можуть бути припинені або змінені за домовленістю подружжя, не можуть вони бути вичерпаними і в результаті їх здійснення.

Серед основних особистих немайнових прав СК України закріплює *право на материнство* (ст. 49 СК України). Материнство в широкому розумінні – це врегульовані законом суспільні відносини (конституційні, цивільні, трудові, адміністративні та інші), спрямовані на захист інтересів матері і дитини, їх майнову і моральну підтримку та заходи державного впливу.

Право на материнство тлумачать як право жінки, а не тільки дружини, як це зазначено в ст. 49 СК України. Обґрунтовуючи цю позицію, слід звернути увагу на деякі положення СК України: так, у ч. 2 ст. 4 СК України вказано, що сім'ю може створити особа, яка народила дитину, незалежно від віку; жінка та чоловік, які проживають однією сім'єю але не перебувають у шлюбі між собою є учасниками сімейних правовідносин. З іншого боку, як роз'яснює проф. З. Р. Ромовська, право на материнство поміщено у главу 6 не для того, щоб заперечувати право на материнство жінки, яка не перебуває у шлюбі, а лише для того, щоб підкреслити це право жінки, яка перебуває у шлюбі, і цим ще раз наголосити на важливості шлюбу, в тому числі і для дітей [3, с. 113].

Материнство у вузькому розумінні – це сімейно-правовий інститут; це забезпечена законом можливість жінки здійснювати репродуктивну функцію (народжувати дітей), належним чином утримувати дітей та виховувати їх в дусі поваги до прав та свобод інших людей, любові до своєї сім'ї та родини, свого народу, своєї Батьківщини [4, с. 83].

Зміст права дружини на материнство розкривається як її правомочності з приводу прийняття рішення: мати дитину чи обрати поведінку, спрямовану на відмову від материнства. Дружина повинна мати можливість вільно приймати рішення щодо реалізації її репродуктивної функції – або настання бажаної вагітності і народження бажаних дітей, або використання методів контрацепції, а в разі настання незапланованої вагітності - можливості її переривання в умовах надання доступної, безпечної, ефективною і висококваліфікованою медичною допомогою. Право на материнство також включає забезпечення повноцінного материнства, умов для охорони здоров'я та життя матері й дитини під час вагітності, пологів та післяпологового періоду.

Право на материнство включає певні елементи:

1) право на вагітність (можливість завагітніти як природнім шляхом, так і з застосуванням допоміжних репродуктивних технологій) та охорону здоров'я під час вагітності;

2) забезпечення охорони здоров'я під час пологів, які можуть відбуватися у закладах охорони здоров'я та поза ними (найбільша кількість жінок, які народжують вдома, живуть у Голландії – 40 %. Також доволі поширені домашні пологи у Франції, Польщі та Німеччині, пологи там приймають акушери, які мають відповідні ліцензії [5]); з цього приводу можна зазначити про неодноразові звернення жінок до Європейського Суду з прав людини зі скаргами на відмову в можливості народжувати в домашніх умовах або неможливості отримати медичну допомогу при пологах удома [6]; окремо зазначимо, що жінка має право на партнерські пологи (стандарти роботи з сім'єю в сучасному пологовому будинку якраз і передбачають, що партнером може бути батько дитини (так звані «сімейні пологи»), мати, сестра, подруга. Але все ж, якщо мова йде про партнерські пологи – найчастіше мається на увазі саме про союз «дружина - чоловік»);

3) право не народжувати – відмова від народження дитини (зокрема, у світі існує субкультура чайлдфрі – англ. childfree – вільний від дітей; англ. childless by choice, voluntary childless – добровільно бездітний) – субкультура і ідеологія, що характеризується свідомим небажанням мати дітей), у тому числі право на штучне переривання вагітності, правове регулювання якого передбачено Порядком надання комплексної медичної допомоги вагітній жінці під час небажаної

вагітності, форм первинної облікової документації та інструкцій щодо їх заповнення, затвердженим Наказом Міністерства охорони здоров'я України від 24.05.2013 р. № 423. Враховуючи те, що право на материнство належить також неповнолітній, вважаємо, що необхідно заборонити штучне переривання вагітності жінкам, які не досягли 18 річного віку, оскільки переривання вагітності у такому віці може спричинити непоправні наслідки для здоров'я неповнолітньої особи.

Слід зазначити, що лише жінка наділена правом на штучне переривання вагітності. При цьому законодавець залишає юридично байдужою волю чоловіка щодо реалізації своєї репродуктивної функції, вочевидь пов'язуючи це з тим, що здійснення абортів є тісно пов'язаним з правом на здоров'я жінки [7, с. 71]. Складається парадоксальна ситуація, як зазначає проф. З. В. Ромовська: «для продажу одним із подружжя автомобіля потрібна згода другого, а питання про проведення штучного переривання вагітності дружини має право вирішувати самостійно» [8, с. 161].

Вважаємо, що питання про проведення штучного переривання вагітності дружини повинно вирішуватися за письмовою згодою її чоловіка, оскільки це прямо впливає із ч. 2 ст. 54 СК України, у якій зазначено, що усі найважливіші питання сім'ї мають вирішуватися подружжям спільно, на засадах рівності. Якщо таке рішення дружина прийняла одноособово, вона, відповідно до ч. 2 ст. 54 СК України, має вважатися такою, що вчинила протиправну поведінку;

4) права після народження дитини, зокрема, певні соціальні гарантії жінкам, які народили дитину, а також обговорюване зараз в європейських державах право на певну поведінку жінки, яка нещодавно народила, зокрема, право на грудне вигодовування у громадських місцях - більшість країн розглядають грудне вигодовування матері як природне явище, стає все більш нормальним і поширеним і в Україні підтримувати грудне вигодовування у громадських місцях.

Дружина та чоловік мають право на повагу до своєї індивідуальності, своїх звичок та уподобань (ст. 51 СК України). Індивідуальність особи – це неповторна своєрідність людини. Завдяки індивідуальності кожна людина виступає як окремий, своєрідний, неповторний член суспільства. Жінка та чоловік мають притаманні тільки їм звички, уподобання, особливості характеру, темперамент. Саме індивідуальність кожного із подружжя лежить в основі шлюбу, створенні сім'ї, виступає запорукою любові.

Відомо, що на поведінку людини впливають як соціальні фактори (середовище, ситуація), так і біологічні фактори, психологічні особливості особистості. Індивідуальні якості розвиваються в процесі життя, але в той же час певні індивідуальні риси нівелюються, деякі навпаки – з'являються, треті – змінюються (саме тому наша індивідуальність – явище динамічне і рухливе, однак, незважаючи на це повністю, кардинально змінити індивідуальність людини неможливо) [9, с. 12], у кожного з подружжя може виникнути бажання корегувати свої індивідуальні риси шляхом вчинення дій, які не будуть схвалені іншим з подружжя (наприклад, зробити татування чи пірсинг – як зазначається, більше третини людей у віці до 40 років мають на тілі татування); або у чоловіка під впливом модних віянь може виникнути бажання одягти спідницю: зазначимо, що «незакомплексовані європейські чоловіки об'єдналися в асоціацію, яка «незалежно від сексуальної орієнтації або якогось фетишизму» бореться за право носити спідницю» [10], тим більше, що деякі будинки моди запропонували у своїх колекціях 2018 року модні спідниці для чоловіків [11]). Другий з подружжя не повинен заважати прояву індивідуальності іншого.

Індивідуальність людини може змінитися у зв'язку з певними протиправними чи нещасними випадками, один з подружжя може стати особою з інвалідністю, втратити певні частини тіла (мова йде про певне, так зване, «ненормативне тіло», право на яке має така особа), до якого з повагою повинен ставитись інший з подружжя.

Індивідуальна своєрідність знаходить свій прояв в сім'ї, у відносинах з іншим з подружжя, батьками, дітьми, іншими членами сім'ї. Слід погодитися з висловленою думкою, що в щасливих сім'ях не виникає питань щодо поваги до індивідуальності одного із подружжя з боку іншого. Така повага вважається природною і не потребує повсякденного нагадування.

Причиною розірвання шлюбу у багатьох випадках є власне порушення одним з подружжя цього права, різні характери та погляди на життя подружжя, які не можуть знайти взаєморозуміння

між собою і в зв'язку з цим у них виникають сімейні конфлікти. Ці обставини зазвичай покладені в основу судових рішень, зокрема, у справі про розірвання шлюбу, яка розглядалася Красноградським районним судом Харківської області позивачка покликала на те, що відповідач порушував права позивачки на повагу до своєї індивідуальності, на фізичний та духовний розвиток, на розподіл обов'язків, на спільне вирішення питань в сім'ї [12].

Право дружини та чоловіка на свободу та особисту недоторканність (ст. 56 СК України) включає право на вільний вибір місця проживання, що є найбільш бажаним вирішенням питання про місце проживання сім'ї з точки зору її інтересів. Водночас у житті трапляються випадки, коли подружжя з тих чи інших причин спільно не проживають. У таких випадках місцем проживання кожного із подружжя буде вважатися місце його постійного або переважного проживання (ст. 29 ЦК України), але не те місце, де один із подружжя перебуває тимчасово. Відповідно до ч. 2 ст. 3 СК України, подружжя вважається сім'єю і тоді, коли дружина та чоловік у зв'язку з навчанням, роботою, лікуванням, необхідністю догляду за батьками, дітьми та з інших поважних причин не проживають спільно.

У Західній Європі на сьогодні близько 10–40% пар проживають у гостьовому шлюбі або так званому «шлюбі вихідного дня» [13]. Гостьовий (екстериторіальний) шлюб являє собою офіційно оформлені відносини двох людей, що проживають окремо (в різних містах, країнах, квартирах), при цьому періодично ходять (приїжджають) один до одного в гості для спільного проведення дозвілля, свята або відпустки, або іноді живуть разом, але не мають спільного господарства. Решту часу кожен з них живе вільним життям, як саме, залежить від конкретних обставин кожної індивідуальної пари, зокрема від місця проживання, наявності або відсутності роботи, стану здоров'я і т. п. Слід зазначити, що поняття гостьовий шлюб жодним чином не можна плутати з фактичними шлюбними відносинами, оскільки реєстрація шлюбу в органах ДРАЦС є основною відмінністю «гостьового шлюбу» від інших форм співжиття.

Жодним нормативним актом неможливо створити вичерпний перелік особистих немайнових прав, оскільки суспільні відносини перебувають у безперервному русі. Проте, певні особисті немайнові блага повинні бути врегульовані законодавчо. Окремі особисті немайнові права подружжя опосередковано регулюються нормами права, зокрема, репродуктивні права подружжя, до яких належать: 1) вільний репродуктивний вибір, що включає право на планування сім'ї; 2) отримання послуг з охорони репродуктивного здоров'я і планування сім'ї; 3) отримання достовірної і повної інформації про стан свого репродуктивного здоров'я; 4) охорону здоров'я в період вагітності, під час пологів і після пологів; 5) лікування безпліддя, в тому числі із застосуванням сучасних допоміжних репродуктивних технологій; 6) донорство статевих клітин та збереження репродуктивних клітин (кріоконсервацію); 7) використання і вільний вибір методів контрацепції; 8) хірургічну стерилізацію; 9) штучне переривання вагітності; 10) прийняття рішення при медичних втручаннях, пов'язаних з репродуктивним здоров'ям, за винятком ситуацій, які загрожують життю та вимагають термінового втручання, і інших передбачених законом випадках; 11) захист своїх репродуктивних прав, в тому числі від сексуальної експлуатації та насильства, примусової вагітності, абортів, стерилізації та інших порушень репродуктивних прав; 12) право на таємницю інформації щодо реалізації репродуктивних прав [14, с. 90–91].

На сьогодні можна говорити і про право подружжя на віртуальну реальність; право на приватність; право на недоторканність особистого життя (прайвесі); право на особисте життя, як сукупність взаємовідносин, що обумовлені особистими прихильностями, почуттями симпатії, кохання, дружби, сфера життєдіяльності людини, яку вона визначає згідно зі своїми моральними цінностями, характеристика яких може бути предметом окремого дослідження.

Підводячи підсумки загальної характеристики особистих немайнових прав та обов'язків подружжя, необхідно підкреслити, що більшість з них діє у вигляді законодавчих принципів побудови сім'ї. Невиконання будь-ким з подружжя обов'язку не порушувати особистих немайнових прав іншого з подружжя може бути підставою розірвання шлюбу.

Загалом суб'єктивне право нерозривно пов'язане з юридичним обов'язком, тому не існує прав без обов'язків, як немає обов'язків без прав. Обов'язки немайнового характеру полягають у тому,

що кожен з подружжя зобов'язаний не заважати іншому з подружжя здійснювати його права на материнство, батьківство, повагу до своєї індивідуальності, здобуття освіти, прояв своїх здібностей, вибору місця проживання тощо. Шлюб створює для подружжя і особливий обов'язок – не вступати в інші шлюбні правовідносини під час дії раніше укладеного шлюбу. У ч.ч. 4, 5 ст. 49 СК України закріплені певні обов'язки чоловіка; особливо закон виділяє обов'язки подружжя, пов'язані з турботою про сім'ю (ст. 55 СК України); подружжя повинні утверджувати повагу до будь-якої праці, яка робиться в інтересах сім'ї (ч. 1 ст. 54 СК України).

При реалізації особистих немайнових прав необхідно утримуватись від дій, які порушують права іншого з подружжя. Новим видом сексуального насильства, який вважається злочином проти жінки і дією, що суперечить здоровому глузду є стелсінг (stealth) (у січні 2017 року вже відбувся перший прецедентний суд: громадянин Швейцарії був засуджений до року умовно саме за стелсінг – після відповідної заяви жінки) [15].

Слід зазначити, що санкцій за невиконання подружжям особистих немайнових обов'язків СК України прямо не передбачено, крім випадків, зазначених у ч. 2 ст. 49 СК України та ч. 2 ст. 50 СК України.

Як відомо, зловживання одним з подружжя особистими правами чи обов'язками, явне нехтування інтересами сім'ї, а також ігнорування чи перешкоджання здійсненню іншим з подружжя його особистих немайнових прав може бути підставою для розірвання шлюбу, а в ряді випадків тягне для одного з подружжя-правопорушника негативні наслідки в майновій сфері, наприклад, зменшення його частки у спільному майні у разі його поділу.

Висновки. Розширення сфери правового впливу на особисті немайнові відносини є загальною закономірністю, оскільки сімейні особисті немайнові відносини не тільки здатні відчувати на собі правовий вплив, а й мають потребу в ньому, особливо в сучасних умовах, що характеризуються різким зниженням ролі основних регуляторів цих відносин: моралі, звичаїв, традицій, релігії і інших соціальних норм неправового характеру.

Отже, норми, присвячені, питанням регулювання та захисту особистих немайнових прав та інтересів подружжя, потребують подальшого вдосконалення, що неможливо без їх наукового осмислення. Тому поряд з невідкладними соціально-економічними заходами, сучасна сім'я гостро потребує настільки ж невідкладних правових заходів для регулювання особистих немайнових відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сімейний кодекс України від 10 січня 2002 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2002 р. – № 21–22. – Ст. 135.
2. Дутко А. О. Загальна характеристика особистих немайнових прав та обов'язків подружжя. Наукове забезпечення захисту прав та свобод громадян України в умовах інтеграції в Європейський простір: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції; Львів, 2018. С. 245–249.
3. Ромовська З. В. Сімейний Кодекс України: Науково-практичний коментар. К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2003. 432 с.
4. Фролов Ю. М. Сімейне право України : навч. посіб. / Ю. М. Фролов, В. К. Антошкіна, Н. В. Васильченко, В. С. Турскова. Донецьк : Донбас, 2014. 341 с.
5. Домашні пологи в Україні URL: <https://tsn.ua/ukrayina/domashni-pologi-v-ukrayini-chomu-zhinki-virishuyut-narodzhuвати-vdoma-993012.html>.
6. Репродуктивні права URL : <https://www.echr.com.ua/publication/reproduktivni-prava/>
7. Стефанчук Р. О. Поняття, система, особливості здійснення і захисту репродуктивних прав фізичної особи *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права* 2004. № 1–2. С. 66–72.
8. Ромовська З. В. Українське сімейне право : підручник [для студ. вищ. навч. закл.] / Зорислава Ромовська. К. : Правова єдність, 2009. 500 с.
9. Бермічева О. В. Індивідуальність людини і право на індивідуальність особистості. *Вісник Академії адвокатури України* число 3(22), 2011. С. 11–20.
10. Європейські чоловіки виборюють право носити спідниці URL : <https://ua.korrespondent.net/world/462245-evropejski-choloviki-viboryuyut-pravo-nositi-spidnici>.
11. Мужчини в спідницях URL: <http://cloche.club/muzhchini-v-yubkah-istoria-muzhskoi-modi/>
12. Рішення Красноградського районного суду Харківської області

від 03.03.2008 року у справі № 2-257/08р. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/448593813>.
Гостевой брак URL : http://prosto-mariya.com.ua/gostevoi-brak_446.html. 14. Дутко А. О., Заболотна М. Р. Репродуктивні права фізичної особи: сутність, поняття, класифікація. *Науковий вісник ЛьвДУВС*. 2016. № 3. С. 82–90. 15. Стелсінг як новий вид насильства над жінками URL: <https://ukr.media/culture/308934/>

REFERENCES

1. *Simejnyj kodeks Ukrainy* від 10 січня 2002 р. // Vidomosti Verhovnoyi Rady Ukrainy. – 2002 р. – # 21–22. – Ст. 135. 2. Dutko A. O. *Zagalna xarakterystyka osobystyx nemajnovyx prav ta obovyazkiv podruzzhzha*. Naukove zabezpechennya zaxystu pravta svobod gromadyan Ukrainy v umovax integraciyi v Yevropejskyj prostir: materialy Mizhnarodnoyi naukovo-praktychnoy konferenciyi; L`viv, 2018. Pp. 245–249. 3. Romovs`ka Z. V. *Simejnyj Kodeks Ukrainy: Naukovo-praktychnyj komentar*. K.: Vydavnychyj Dim «InYure», 2003. 432 p. 4. Frolov Yu. M. *Simejnepravo Ukrainy* : navchalnyj posibnyk / Yu. M. Frolov, V. K. Antoshkina, N. V. Vasylychenko, V. S. Turskova. Donec`k : Donbas, 2014. 341 p. 5. *Domashnipology v Ukraini* URL : <https://tsn.ua/ukrayina/domashni-pologi-v-ukrayini-chomu-zhinki-virishuyut-narodzhuvati-vdoma-993012.html>. 6. *Reproduktyvni prava* URL : <https://www.echr.com.ua/publication/reproduktivni-prava/> 7. Stefanchuk R. O. *Ponyattya, systema, osoblyvosti zdijsnennya i zaxystu reproduktyvnyx prav fizychnoyi osoby* Visnyk Xmelnyczkogo instytutu regionalnogo upravlinnya ta prava 2004. # 1–2. P. 66–72. 8. Romovs`ka Z. V. *Ukrayinske simejnepravo* : pidruchnyk [dlyastud. vyshh. navch. zakl.] / Zoryslava Romovska. K. : Pravovayednist`, 2009. 500 s. 9. Bermicheva O. V. *Indyvidualnist tyudyny i pravonaindyvidualnist` osobystosti*. Visnyk Akademiyi advokatury Ukrainy chyslo 3(22), 2011. Pp. 11–20. 10. *Yevropejskicholovikyvyboryuyut` pravonosytyspidnici* URL : <https://ua.korrespondent.net/world/462245-evropejski-choloviki-viboryuyut-pravo-nositi-spidnici>. 11. *Muzhchyny v spidnycyax* URL : <http://cloche.club/muzhchiny-v-yubkah-istoria-muzhskoi-modi/> 12. *Rishennya Krasnograds`kogorajonnogosudu Xarkivs`koyi oblastiv* від 03.03.2008 року у справі # 2-257/08 р. URL : <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/4485938> 13. *Gostevoj brak* URL : http://prosto-mariya.com.ua/gostevoi-brak_446.html. 14. Dutko A. O., Zabolotna M. R. *Reproduktyvni prava fizychnoyi osoby: sutnist`, ponyattya, klasyfikaciya*. Naukovy`j visnyk L`vDUVS. 2016. # 3. Pp. 82–90. 15. *Stelsing yak novyj vyd nasytstva nad zhinkamy* URL: <https://ukr.media/culture/308934/>

Дата надходження: 25.01.2019 р.